

שבצנעה א"כ צערייהו דאבלים מועט יותר מאשר צער החולה, ולפיכך הלכו קודם לבקר את החולים. הרי חזינן באו"ש דתליא בעצמת החסד וחשיבות המצוה, ולכן ברגל מקדמינן ביקור חולים ואילו ביום חול יש להקדים את הניחום אבלים אף במקום שלבסוף יעשה את שניהם דהכי איירי בהש"ס בסוכה שם.

והב"ח [בסוף סי' של"ה, והביאו הש"ך שם] כתב שכל דברי הרמב"ם נאמרו באופן שאינו עושה רק אחד מהם אז מניח את החולה ועוסק בנחמת אבלים, אבל בלא"ה ביקור חולים קודם כדי לבקש רחמים עליו שיחיה או לרבץ ולכבד לפניו דחשוב כאילו מחייהו. והיינו שאע"פ שהחסד בניחום הוא גדול יותר מכל מקום שיהוי הזמן של הביקור לחולה הוא הפסד גדול יותר מאשר שיהוי הזמן של ניחום אבלים.

ולדברי הב"ח מה שהקשה האו"ש מהש"ס בסוכה מבואר כמין חומר, דהתם שקיימו את תריויהו לכן ביקור חולים קודם. (ועיין בהעמק שאלה על השאלות [בראשית סוף שאילתא ג'] שנחלק על הב"ח, דבאופן שאין מבקרים בלעדיו הרי זה קודם לניחום אבלים אף באופן שלא יעשה שניהם לבסוף ע"ש, ונראה פשוט דהב"ח והש"ך לא איירו במקום שיש חשש פיקו"נ דפשיטא שאפי' בחשש רחוק יקדים לבקר את החולה. וכן משמע בערוה"ש שם בסוף הסימן).

אמנם מדברי הב"ח אין ללמוד שיש חיוב להקדים את המצוה החשובה יותר, די"ל דהתם צריך להקדים את החולה כי שיהוי הזמן הוא הפסד גדול בשבילו ממילא יקדימונו, אבל הכא בספקנו (שהוא רק כלפי עושה המצוה וכנ"ל) אכתי דילמא הדין דאיזה שירצה יעשה וצריך בירור.

סימן ט"ז

קרימת עני לעשיר באבירה, ואבירה יקרה לזולה

בהשבת אבירה כשמוצא ב' אבידות האחת יקרה והאחרת זולה יותר ואין באפשרותו להחזיר רק אחת מהן, נראה פשוט שצריך ליקח את היקרה ולהניח את הזולה משום חיוב גמילות חסדים שהרי החסד בהשבת היקרה מרובה טפי כי בה הפסד מרובה יותר. (וטעם נוסף נראה שבכל

פרוטה ופרוטה שמשיב מקיים השבת אבידה
והרחבנו בבירור ענין זה בסי' י"ז¹⁴⁰.

כי קא מספקא לן באופן שיודע
שהאבידה הזולה שייכת לכהן
ואילו היקרה של לוי או ישראל [דהיינו
שרשום שם הבעלים על החפץ רק שזה אבוד
מבעליו] וכיו"ב בשאר עניני קדימות.
ונראה לומר דבכה"ג יקדים את אבידת
הכהן לישראל. שהרי במתני' דהוריות
[י"ג ע"א] תנן כהן קודם ללוי ולוי
לישראל, ודומיא להא דתנן התם לעיל
מינה דהאיש קודם לאשה להחיות
ולהשיב אבידה, ומדלא הוזכר שם תנאי
שדוקא בשוים במחירם משמע דגם
כאשר אבידת האשה שוה יותר אעפ"כ
יקדים את של האיש וא"כ ה"ה בכהן
נגד לוי או ישראל. ועי' באהבת חסד
פ"ו סעיף ו' שכ': בד"א בזמן שהם
שוים בחכמה אבל אם היה ממזר ת"ח
הוא קודם לכולם... ואשת חבר הרי
היא כחבר. וכל הגדול בחכמה קודם
לחבירו. עכ"ל. ומקורו בהוריות
וברמב"ם. ועי' שכנה"ג או"ח סי' קל"ו

אות ט' לגבי קדימות בחכמה בעלייה
לתורה, והובא בא"ר ובפמ"ג שם,
ומסתברא דגם באבידה ובגמילות חסד
כך הוא. (והוא הדין שאיש קודם לב' נשים
אע"ג דהתם יקיים ב' מצוות, כן שמעתי
ממו"ר הגר"א גניחובסקי שליט"א).

וכמו כן בעני ועשיר דקיי"ל בב"מ
[ע"א ע"א] מקרא דאת העני עמך
שיש להקדים העני לעשיר למצות
הלואה, ובפשוטו יש ללמוד משם דאף
בהשבת אבידה צריך להקדים את העני
לעשיר. (אמנם יש לדון שהוא גזיה"כ מיוחד
להלואה וצ"ע. ולפי השיטות שאין כלל מצות
הלואה לעשיר רק מטעם גמילות חסד א"א
ללמוד משם דדוקא שם חידשה תורה דלעשיר
אין מצוה, משא"כ בהשבת אבידה דהמצוה
נוהגת גם בעשיר בזה אין לנו גילוי שעני
יקדם).

ולפי זה יש לדון כשיודע שהאבידה
היקרה שייכת לעשיר והאבידה
הזולה שייכת לעני האם כה"ג ג"כ
יקדים העני לעשיר. או דילמא דהכא

האבידה הזולה שבכך החסד מרובה יותר
כי ביקרה קרוב לודאי שהאובד לא
יפסיד מידי כי יקבל מהחברה המבטחת.
משא"כ לטעם השני כיון דיש לו מצוות
יתירות בהשבת היקרה (דאע"ג
שמבטחת סכ"ס מקיים מצוה בהשבתו)
א"כ ששיבנה.

¹⁴⁰. ואשכחנא נפ"מ בין הטעמים כאשר
רשום על החפץ היקר שהוא
מבוטח בביטוח (ומיירי שהביטוח של
עכו"ם, דאל"ה הרי מחמתם יתחייב
להשיב את האבידה לבעליה כדי
שהמבטחים לא יפסידו בממונם). דלפי
הטעם הראשון עדיף הכא להחזיר את

דין הקדימה אינו משום מעלת הגברא וקדושתו, אלא משום שזהו חסד ^{אוצר החכמה} מרובה יותר לעני להלוותו ולהשיב לו אבידתו וממילא בגוונא דא שאבידת העשיר יקרה טפי דילמא נימא שמשום חסד יקדים להשיב לעשיר.

אמנם מצאנו משמעות באהבת חסד

[ח"א פ"ו נתיב החסד שם] שצייר שם אופן שהעשיר זקוק לסך גדול והעני זקוק לסך קטן וקאמר דאף בזה הקדימה תורה בהלואה את העני לעשיר. ונלמד מזה לכאור' לדידן שאף בהשבת אבידה כן. [אכן יש להעיר שמסתבר דבאופן שהעשיר צריך את ההלואה למטרה דחופה שאם לא ילוננו כעת יפסיד ממון הרבה וכדו' ואילו העני נצרך להלואה רק לתוספת הרוחה מסוימת, דלא מסתבר שגם באופן זה יקדים לעני שהרי העשיר הרבה יותר נצרך. ועל כרחק שדברי הח"ח איירי בסתמא שאין ידוע סיבת הצטרכותם להלואה (ומסתמת האהבת חסד ל"מ כן וצ"ע). וכ"כ באבידה נראה ששוקלים לפי עוצמת החסרון והצער שיגרם לבעלים כאשר לא תחזור לרשותם. שהרי אם האבידה הזולה של העני היא סובין ששוויה ב' פרוטות בלבד ואין חסרונה מורגש כ"כ לעני למרות עניותו, ואילו היקרה שוה אלף מנה שחסרונה מורגש במידה מסויימת

לעשיר למרות עשירותו, יקדים את העשיר. וגם בזה יש להבדיל בין חפץ שמשתמש בו תדיר או ממון הנצרך לו לעסקיו, לבין חפץ המונח בבית גנזיו ומשמש לו לתוספת הנאה בעיתים רחוקות בלבד. וכ"כ נראה דכיון דמטעם גמילות חסד איירינן בדיני הקדימה ממילא בעינן להתחשב גם בעוצמת הצער של האובד וכאשר יש לו קשר ריגשי לחפץ ומצטער טובא כשאבוד ממנו א"כ יקדם לזה שמצטער פחות. הערת הגר"מ גולדמן שליט"א].

ויש להוסיף עוד דבגוונא שע"י אי החזרת האבידה לעשיר (או אי ההלואה) יהפך להיות עני דמסתברא דנחשב בדיני הקדימה לעני. (ואפי' דלשאר דיני התורה דינו כעשיר וכגון לענין קרבנות מצורע וכדו' כיון שיש סימן מובהק ושמו רשום על האבידה, מ"מ לענין קדימה מסתבר דבכה"ג נדוננו כעני כי אם לא נחזיר לו (יתרושש). הגר"מ גולדמן שליט"א.

וכן יש לדון באופן שיש אפשרות או להחזיר לכהן אבידה יחידה של זוז או ב' אבידות של ישראל דנראה שגם כאן יקדים את הכהן לישראל.

ומזה נלמוד אף לאידך גיסא כשצריך לגנוב להצלת נפשות באופן שיודע שלא יוכל להשיב, ויכול לגנוב מעשיר או מעני, שצריך ליקח מהעשיר.

[אוצר החכמה]

ואף באופן שצריך לשבור חלון ואם ישבור חלוננו של עני ה"ז חלון זול ויש לו אפשרות גם לשבור לעשיר חלון יקר דלהמבואר לעיל ישבור לעשיר.

והגאון הרב סאנעט ממונטריאל שליט"א העיר דיהי מחויב

לעשות תנאי ב"ד עם העשיר וישיב לעשיר את אבידתו והעשיר ישלם לעני את אבידתו. וכ"כ בנזקין יזיק את חפצו הזול של העני וב"ד יחייבו את העשיר לשלם זאת.

ועתה ראיתי בחו"ב [ב"מ ל"א, צ"ג ע"א

מדפי הספר] שדן בכעין זה דכתב דנראה שבאופן שאבידה אחת ידוע לו שמו של האובד ואילו באבידה שני לא ידוע דצריך להקדים ולהרים את הידוע משום שבזה ודאי יקיים השבה. ומוסיף דאם של הידוע זול ואילו של האיננו ידוע יקר דאם עשה תנאי מאחד לשני דמסתברא שלא עשה כלום עכ"ד.

[ובדבר הערת הרב סאנעט הנ"ל

שיוכרח לעשות תנאי, יש לדון האם התנאי בהשבת אבידה יש חיוב לעשותו או שזה רשות. ובחו"מ [סי' רס"ד סעי' ה'] מביא הרמ"א פלוגתא באופן שבעל הדבש תובע מבעל היין

לשפוך את יינו אם מחוייב. והוא ברא"ש ב"ק [פ"י סי' ט"ז] ונחלקו שם הר"ח והרי"ף אם תקנת ר' ישמעאל נפסקה לדינא. ונראה משם דלכו"ע אין חיוב לעשות התנאי ב"ד מעצמו דאין מחויב להפסיד יינו].

עוד כתב שם בחו"ב שאבידת רבו זולה קודמת לאבידת אביו יקרה, וזה כדברי מו"ר שליט"א.

ועל גוף חי' מו"ר שבכל פרוטה מקיים השבת אבידה, העירותי למו"ר

שליט"א מספר חידושי הגר"ח (סטנסיל) שמביא קו' הגרי"ז בב"ק [ק"י ע"א] מדוע בגזל הגר החזירו לחצאין לא יצא האם יש כאן כמה גזילות ג"כ נימא הכי, וכתב דאיירי שהיה באופן שבחצי גזילה לא היה שו"פ לכל כהן, ול"מ כן. [ומו"ר שליט"א אמר די"ל שלגבי גזל הגר זה תלוי במעשה גזילה ובמעשה זה לחצאין וצ"ע].

שוב הראוני בס' משפט האבידה להגר"מ גרוס שליט"א [סי' רס"ד במאזני צדק סק"ה אות ד'] דכ' מסברא דאין לחלק בין אבידה יקרה לזולה לחיוב השבה¹⁴¹. ומביא [שם בבירור הלכה סק"ב אות ה'] מספר ערך שי לגבי

בפנ"ע, אבל הרי פשיטא שמצד גמילות חסדים יתחייב להחזיר תחילה את

¹⁴¹. וצריך ביאור דאפי' אי ס"ל שא"א שבכל פרוטה מתקיימת מצוה

דיינים שאם יש דין על סכום גדול ודין על סכום קטן, אע"פ דלגבי קדימה דין פרוטה כדין מאה והראשון ראשון קודם, מ"מ לענין דחייה (כשיוכלו לדון רק דין אחד בלבד) אפשר דידונו את הדין הגדול אע"ג שהגיע מאוחר כיון שיש בו ממון מרובה טפי מהשני. וכתב במשפט האבדה שיש לחלק¹⁴².

¹⁴²המ"מ 1234567

סימן י"ז

אבירה או גזל של כמה פרוטות האם נחשב למצוות ולאיסורים חלוקים כמנין הפרוטות

בבאר יצחק [יו"ד סי' י"ט] כתב להוכיח שמצות כתיבת ספר תורה אינה מצוה תמידית שיששה אצלו הספר תורה [וסגי כמה שהיתה נמצאת אצלו שעה אחת], מהא דתנן בביכורים [פ"ג מ"ב] שמותר ליקח ספר תורה בשביל פריעת חוב. והא קיי"ל דליכא שיעבוד על מטלטלין ואי"ז רק משום פריעת בע"ח מצוה, וא"כ קשה דנימא שב וא"ת דמאי אולמי' העשה דפריעת בע"ח מהעשה של כתיבת ספר תורה שיתבטל כשיגבוהו, ועל כרחך דכבר קיים במה שהיה אצלו.

ובשו"ת עין יצחק אהע"ז [ח"ב סי' ע"ב] חזר בו וכתב דיש שיעבוד על מטלטלין, ומפרש דכיון שמתקיים עשה בפירעון אלא דהיה ראוי שנהיה בשב וא"ת לזה מהני כח השיעבוד לבטל את הדין של שב ואל תעשה ע"ש.

ומו"ר הגר"א גניחובסקי שליט"א דן לדחות את הוכחת הבאר יצחק משום דמסתברא מלתא שהפורע חוב של כמה פרוטות הרי הוא מקיים מצוה בכל פרוטה ופרוטה, דמה לי חייב לכמה בני אדם פרוטה לכל אחד (שודאי

היקרה.

גמילות חסד טפי, מאשר להורות להעדיף בהקדמת הדין את המרובה דהתם אפי' שהממון נשאר בינתיים אצל המוחזק אין בוודאות הפסד אפילו זמני דדילמא הוא הזכאי לקושטא.

¹⁴². וצ"ב דאדרבה מסתבר להורות טפי להעדיף בהשבת אבירה את היקרה - עכ"פ כשיודע מי בעליה - שגורם בודאי שלא יופסד ממונו רב ויש כאן